

УДК

ГАПЕЄВА О.Л.

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКА КАМΠΑНІЯ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС КОНФЛІКТУ НА ОСТРОВІ КОСА ТУЗЛА У 2003 РОЦІ

Українсько-російський конфлікт на острові Коса Тузла належить до недостатньо вивчених проблемних питань найновітньої історії України. Історіографія цієї проблематики представлена окремими науковими студіями, відсутні ґрунтові дослідження щодо інформаційно-пропагандистської діяльності Російської Федерації у згаданий період часу.

На основі вивчення документальних джерел автором виокремлено сім основних напрямів, за якими здійснювалося висвітлення конфлікту у російських ЗМІ, що підтверджується відповідними публікаціями. Доведено, що у російських ЗМІ було розгорнуто інформаційно-пропагандистську кампанію проти незалежної української держави.

Ключові слова: острів Коса Тузла, політико-дипломатичні методи, півострів Крим, інформаційно-пропагандистська кампанія.

Актуальність проблеми. Наприкінці лютого 2014 року новообране керівництво української держави, шоковане розстрілом Небесної Сотні, втечею «легітимного» Президента України В. Януковича та відсутністю на фоні цих подій дієздатних урядових структур, на жаль, не змогло у стислі терміни організувати належну відсіч російському агресорові та зберегти територіальну цілісність України. Окрім цього, внаслідок безвідповідальних реформ протягом попередніх 23 років, молода незалежна держава була позбавлена боездатного війська. Зазначені вище фактори швидко призвели до появи на кримському півострові

Гапеева Ольга Львівна, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, начальник науково-дослідної лабораторії (військово-історичних досліджень) Наукового центру Сухопутних військ, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

© Гапеева О.Л., 2016

«звічливих людей», проведення референдуму під дулами автоматів, а дещо пізніше – до виникнення самопроголошених ДНР та ЛНР й втрати загального контролю над державним кордоном України.

Більшою мірою, завдяки патріотизму та самовідданості українських військовиків, особового складу Національної гвардії України та бійців добровольчих батальйонів під час Антитерористичної операції, що була оголошена у квітні 2014 року, частину Донецької та Луганської областей, захоплені «мирними шахтарями» та сепаратистами, було звільнено. Проте неоголошена Російською Федерацією «гібридна» війна на Сході нашої країни триває й дотепер.

Президент України Петро Порошенко у своєму зверненні щодо другої річниці початку спротиву російській окупації у Криму зауважив, що Російська Федерація готувалась до захоплення півострову, починаючи з 1991 року. І хоча тодішнє керівництво України існуючу загрозу усвідомлювало, проте недооцінювало [1].

«...Захоплення Криму не було випадковою операцією. На мою особисту думку, захоплення Криму почалося з Тузли», – вважає генерал-лейтенант Ігор Воронченко. «...в тому ж 2003 році почали скорочувати керченський окремий механізований полк... а там були «Гради», танки, піхотні підрозділи. Після тузлинського конфлікту прибрали полк, дивізіон, прибрали танки – залишилася одна танкова рота. Все це розвалили штучно. Це була цілеспрямована політика Кремля» [2].

На фоні свідомого руйнування оборонної інфраструктури нашої держави не припинялось й інформаційне протиборство між Україною і «східним сусідом», час від часу змінювались лише форми і методи інформаційного впливу та тип пропагандистської риторики.

Метою публікації документів є дослідження основних тенденцій інформаційно-пропагандистської кампанії зі сторони Російської Федерації в ході українсько-російського конфлікту на острові Коса Тузла. Хронологічні рамки політико-дипломатичного протистояння між двома країнами обмежуються періодом з 30 вересня по 2 грудня 2003 р.

Автором було *проаналізовано* зміст публікацій у відомих російськомовних виданнях: «Ведомости», «Комсомольская правда», «Новые известия», «Время новостей», «Парламентская газета», «Новая газета», «Коммерсантъ», «Российская газета», «Московский комсомолец», «Независимая газета» та її додатку – «Независимое военное обозрение» у вказаний період часу; *узагальнено* матеріали ток-шоу, теледебатів, радіопередач, а також *систематизовано* виступи російської політичної еліти щодо зазначеної проблематики. Цитування подаються у перекладі українською мовою.

Наукова новизна роботи полягає у залученні у науковий обіг документальних джерел, пов'язаних із висвітленням подій на острові Коса Тузла.

Історіографія та джерельна база дослідження. Українсько-російський конфлікт на острові Коса Тузла, на превеликий жаль, належить до недостатньо вивчених проблемних питань найновітньої історії України. Вищезгадані події знайшли відображення в окремих наукових студіях, в яких досліджувались нормативно-правові аспекти, здебільшого, пов'язані з відсутністю демаркації державного кордону [3] та роль другого Президента України Л. Кучми у вирішенні конфлікту [4]. Пасивність у цьому питанні продемонструвала й українська історична думка: відсутні ґрунтовні праці на противагу пропагандистській продукції російських істориків. Десятиліття поспіль недосліджуваною залишилась й інформаційна складова українсько-російського протистояння. Щоправда протягом 2010–2013 рр. були зроблені спроби аналізу подій на острові Коса Тузла, але виключно у публіцистичних творах.

У нашому дослідженні ми розглянемо висвітлення подій навколо острову Коса Тузла у періодичних виданнях, телеканалах та інтернет-просторі Російської Федерації протягом вересня-грудня 2003 р. з метою виявлення *основних тенденцій в інформаційно-пропагандистській кампанії Російської Федерації (РФ) проти української держави.*

Виклад основного матеріалу. Задовго до згаданих подій депутатом Законодавчих Зборів РФ Олександром Травніковим у 1997 році було презентовано дві книги

щодо історичної долі острову Коса Тузла. Це – «Коса Тузла. Причисленна територія» і «Коса Тузла і стратегічні інтереси Росії», в яких автор достатньо аргументовано доводить, що і Тузла, і Кримський півострів є територією, що належить Російській Федерації а отже, і сферою її стратегічних інтересів. Спосіб викладення матеріалу в цих творах є елементом прихованої пропаганди з метою формування відповідної суспільної думки щодо означеного питання, але саме ці твори стали ідеологічним підґрунтям у майбутньому конфлікті.

Формальним приводом конфлікту, що відбувся через шість років після виходу праць О. Травнікова, стала ситуація, яка нібито вимагала негайного проведення комплексу робіт з метою запобігання екологічній катастрофі в регіоні. Саме в цей період часу російськими ЗМІ активно розповсюджувалась думка, що будівельні роботи на острові виконуються суто для вирішення проблем з підтопленням острову Коса Тузла. За російською версією, роботи розпочалися з ініціативи губернатора Краснодарського краю Олександра Ткачова без погодження з вищим керівництвом держави. Разом з тим протягом трьох днів від початку конфлікту, як констатують аналітики, губернаторові було надано своєрідний «карт-бланш» для просування своїх ідей у російських ЗМІ та на державних телеканалах, де він активно використовував образливу риторіку на адресу української сторони та непереконливу аргументацію своїх дій: «Я рахую, що ця земля, що полита кров'ю кубанських козаків, – це для нас священна земля. І ми будемо, безумовно, відстоювати інтереси краю» [5].

І лише тоді, коли до державного кордону України залишились лічені метри, керівництво нашої держави було змушено застосувати інший арсенал сил і засобів з метою демонстрації російському керівництву своєї рішучості щодо захисту державного суверенітету та територіальної цілісності України. Стало зрозуміло, що цей конфлікт, з одного боку – спадок, що залишився після розпаду СРСР через своєчасно невирішені проблемні питання щодо

демаркації та делімітазації кордонів двох держав та експлуатації Керченської затоки, а з іншої сторони – *частина стратегії Російської Федерації щодо України.*

Після низки політико-дипломатичних консультацій, рішучих виступів українських парламентаріїв та відповідних заходів зі сторони Міністерства оборони України відбулася зустріч тодішнього Президента України Л. Кучми, який перервав свій візит до Бразилії, та Президента Російської Федерації В. Путіна, й конфлікт було вичерпано. Але ще багато років поспіль з російської сторони лунали думки про зраду національних інтересів РФ та «здачу» острову Коса Тузла Україні.

Щодо історичної приналежності острова до території України зауважимо, що відповідно до ноти Російської Федерації від 16 жовтня 2003 року щодо термінового надання копій документів, на підставі яких Україна вважає острів Коса Тузла своєю територією [6], українська сторона надала переконливі архівні документи, географічні карти, тощо, які свідчили про приналежність зазначеної території до України [7]. Разом з тим у «Независимой газете» від 22 жовтня 2003 р. під заголовком «Кучма готується до війни» з'являється така інформація: «депутат Ігор Осташ, коментуючи запит російського МЗС з проханням надати документи, на підставі яких українська сторона наполягає на українській приналежності острова, зауважив, що «це як раз і є підтвердженням того, що росіяни не вважають острів українським, а головна мета будівництва дамби – це питання нової лінії кордону» [8].

Цілком протилежну думку щодо приналежності острова висловив російський політик Дмитро Rogozin, який набув неабиякої популярності в контексті подій на Тузлі. На ток-шоу, що проводилось радіостанцією «Эхо Москвь» 22 жовтня 2003 року він сказав: «Тузла – наша. І Севастополь – наш, я це довів у своїй роботі, коли я писав докторську дисертацію в 1999 р, на основі всіх документів, по Кримському півострову можуть вестися різні переговори, а вже це точно наше» [9].

Під час цього ефіру радіостанцією «Ехо Москви» було проведено анонімне опитування громадян Російської Федерації щодо подій на острові Коса Тузла (таблиця 1).

Таблиця 1

Розподіл думок населення РФ щодо подій на острові Тузла

Питання	Відсоток респондентів
Острів Тузла як частина РФ є більш важливим, ніж підтримання добрих взаємовідносин з Україною	82% респондентів
За підтримання добрих взаємовідносин з Україною	18% респондентів
Брало участь в опитуванні	3795 осіб

«Виявляється, у нас народ правильний, в тому числі серед слухачів, – прокоментував результати Д. Рогозін, – «Люди налаштовані дійсно розумно, тому що є поняття національних інтересів власної держави, незалежно від того, хто ми, ліві чи праві, в економіці ми повинні відстоювати свої інтереси в будь-яких ситуаціях. Тому все, що було сказано, правильно» [9].

В той же час телефонне опитування громадян України на замовлення газети «Дзеркало тижня» щодо необхідності застосування силових методів вирішення конфлікту, якщо не вдасться вирішити його дипломатичним шляхом, проводилось фахівцями Центру імені О. Разумкова на Україні (Таблиця 2).

Таблиця 2

Розподіл думок населення України щодо шляхів вирішення конфлікту на о. Коса Тузла

Застосування силових методів вирішення конфлікту			
За (%)		Проти (%)	
Київ	12	Київ	78,3
Львів	16,4	Львів	65,4
Донецьк	18	Донецьк	76,4
Симферопіль	3,6	Симферопіль	91,4

Результати дослідження свідчать про те, що українське суспільство у 2003 році було неготовим до війни з Російською Федерацією, яку не вважало потенційним ворогом. Хоча деякі політики трактували ці результати як загрозу українській державності [10].

Аналіз публікацій у російських ЗМІ під час конфлікту на острові Коса Тузла дозволяє виявити сім основних пропагандистських тенденцій щодо висвітлення хронології конфлікту.

Перше. *Нав'язування думки, що населення Кримського півострову є проросійські налаштованим й підтримує російську політику.* Прикладом є низка таких публікацій.

«...Населення Керчі анітрохи не обурене будівництвом Росією дамби від Тамані до острова Тузла. Згідно з опитуваннями, мешканці міста навіть були б раді, якщо після Тузли до Росії відійшла Керч та й весь Кримський півострів. Керчане вказують, що тоді в місті з'явиться гаряча вода і опалення. Почне краще працювати економіка і прийдуть інвестиції. Така думка городян дратує українських самостійників, що влаштовують протести» [11].

«У Керчі навіть пройшли чутки, що Київ віддасть Керченський півострів Краснодарському краю. Люди з радістю смакували відхід від української дійсності, сподіваючись вирватися з укроніщети (так у тексті— автор), дискримінації та принижень» [11].

Друге. *Переконання населення РФ про готовність України розпочати війну.* Передусім, про це свідчать заголовки статей у відомих ЗМІ: «Украина готова на любые действия», «Кучма готовится к войне с Россией», «Куницын готов к войне с Россией. Самостийники боятся возвращения Крыма РФ», «Псевдонаучные аргументы Куницына. Самостийные пограничники умерили пыл», «Тузлу готовы защищать 27 тысяч украинских добровольцев» [12].

«У Севастополі штаб ЧФ українські націоналісти днями обліпили листівками із зверненням до російських військових від імені якоїсь «Координаційної ради Російської радикальної опозиції» не брати участь у можливій війні з Україною і повернути зброю в бік «кремлівських упирів» [11].

«Націоналістична партія України Собор почала запис добровольців, охочих відправитися в Крим для війни з Росією, яку самостійники мають намір оголосити в разі, якщо дамба в Керченській протоці дійде до острова Тузла. Про готовність кримських татар захищати Тузлу оголосив заступник лідера незаконної владної структури «меджліс кримськотатарського народу» Рефат Чубаров» [11].

«Жовтоблакитних прикордонників благословив «єпископ сімферопольський і кримський» Климент з самозваного київського «патріархату». Біснувате націоналістичне угруповання УНА-УНСО заявило, що вона буде захищати Тузлу від Росії» [11].

Трете. Активне використання фейкових повідомлень.

«У неділю у Львові близько п'яти тисяч галичан влаштували антиросійську демонстрацію. Вони зажадали захистити «територіальну цілісність української держави і переглянути договір про перебування російського Чорноморського флоту в Криму» [11].

«...У п'ятницю нацистське угруповання УНА-УНСО пікетувало посольство Росії в Києві, а родинна їй організація «Українське братство» провела акцію протесту біля російського консульства РФ у Львові».

«Во Львові націоналісти пікетували російське консульство под лозунгами «Тузла – это Украина!» и «Москва, геть!» [12].

«Украинские пограничники приготовили для россиян колючую проволоку, собак, резиновые пули. На подходе военные корабли...» [13].

«На мітингу в Сімферополі перед будівлею кримського парламенту активісти Російської громади Криму, «Російського блоку» і комуністи зажадали від влади «передати Росії разом з островом Тузла весь Крим» [14].

«За тиждень бажання захищати Тузлу висловили 27 тисяч добровольців. «Громадянське ополчення» стане в нагоді, якщо Україна спробує кинути, умовивши вивести війська із зони конфлікту. Скажімо, Путін, щоб здобути лаври миротворця, запропонує Кучмі оголосити Тузлу демілітаризованою зоною. Українська влада не захоче загострювати конфлікт, але вона не зможе заборонити патріотам захищати батьківщину» [15].

Четверте. *Дискредитація керівництва Незалежної України.*

«... Лідер *необандерівської фракції «Наша Україна»* Віктор Ющенко заявив, що він відправив на острів Тузла в Керченській протоці своїх емісарів, які будуть інформувати його про будівництво дамби. *Необандерівець* планує потім розробити відповідні ініціативи і направити їх на розгляд Верховної Ради. Ющенко піддав критиці нинішній режим України за мовчання з приводу будівництва дамби, яка повинна з'єднати Таманський півострів з островом».

«Самостійні влади ретельно відбирають журналістів для поїздок на Тузлу. Так, наприклад, керченські журналісти не можуть побувати на острові. Нещодавно їм було відмовлено відправитися туди разом з депутатами Верховної Ради. Депутати, які були *суцільно затятими самостійниками*, взяли з собою на борт катера тільки представників преси з потрібними для них поглядами».

«Багато українських націоналістів радіють конфлікту через Тузлу. Вони сподіваються на зростання націоналізму на Україні і поразки Росії в цьому протистоянні. Російська демократична верхівка поки розраховує залагодити конфлікт за допомогою свого бездарного міністерства закордонних справ. Однак на Україні особливого сплеску любовних почуттів до незалежності поки не спостерігається» [12].

«Депутати Верховної Ради України вимагають від прем'єра Віктора Януковича, з огляду на бездіяльність Президента, взяти президентські повноваження в свої руки, що «створило загрозу державного перевороту на Україні» [12].

«Леонід Кучма терміново перервав візит до Латинської Америки. Прилетівши на Тузлу з Бразилії на величезному білому вертольоті, особисто пробував на міцність прикордонні стовпи» [12].

П'яте. *Дискредитація керівництва АР Крим.*

«Кримські квіслінги зі шкіри лізуть геть, щоб показати свою лояльність *антиросійській владі в Києві*. *Маріонетковий прем'єр Куніцин* відвідував Тузлу в камуфляжному маскарадї. У Криму зараз гадають, які погони начепив цей самозваний «полководець». Тим часом будівництво дамби триває.

Це викликало гнів Верховної Ради України, яка прийняла резолюцію, що вимагає від Росії припинити будівництво. Росія не звертає увагу на метушню українських самостійників» [11].

«У націоналістичній делегації перебував і заступник лідера незаконного меджлису кримських татар Рефат Чубаров. Він – необраний депутат Верховної Ради за списками необандерівській фракції «Наша Україна», яка надає всіляку підтримку меджлису в його ворожнечі зі слов'янським населенням Криму. Чубаров заявив, що будівництва дамби в Керченській протоці – це «спроба недружнього тиску з боку Росії» [12].

«Тузла перетворилася в гніздо українського нацизму на території Криму. Але якщо на острові збережений статус-кво, то цього не можна сказати про геополітичну ситуацію. Росія встала з колін, а її президент оголошений журналом Forbes найвпливовішим політиком світу. У Москві вже відкрито говорять про розрив Великого договору з Україною і пред'явленні Києву територіальних претензій. Не виключено, що скоро буде піднято питання приналежності Україні не тільки Тузли, а й усього Криму. Є надія на реанімацію і Північно-донецького процесу» [11].

«Маріонетковий прем'єр Криму Сергій Куніцин повернувся до боротьби з Росією співробітників Керченського Південного інституту морського рибного господарства. В результаті тиску влади персонал інституту почав стверджувати, що будується дамба від Таманського півострова до острова Тузли, що призведе до затоплення Тузли, розмиття кримського узбережжя, ускладнить міграцію риб і циркуляцію води» [11].

Шосте. *Порівняння конфлікту з подіями на острові Даманський та формування думки про неможливість війни між братніми народами під гаслом «Другого Доманського не буде».*

Разом з тим, у ЗМІ подається інформація про проведення навчань щодо знищення збройних формувань, які вторглися на територію Східного Криму і загрожують територіальній цілісності країни. При цьому з'являються пасажі про можливість нібито бойових дій між Україною і Росією» [16].

«На острові Тузла встановлені щити з такими написами: «Ви наближаєтеся до державного кордону суверенної України. Зупиніться!», «Наші народи не повинні ворогувати. Острів Тузла – українська територія!», «Попереджаємо, ми будемо змушені застосувати законні заходи фізичного впливу!», «Вимагаємо припинити провокацію і залишити територію України!» Ініціатива установки щитів належить українській прикордонній службі, яка оголосила загін прикордонників на Тузлі, розміщений в пансіонаті керченського порту, прикордонною заставою і проводить навчання, відпрацьовуючи силові варіанти проти робітників, що будують дамбу між Таманським півостровом і Тузлою» [12].

«Будівництво дамби в Керченській протоці до межі загострило російсько-українські відносини. Наша країна вперше досить жорстко поводить себе в питанні демаркації кордонів. Чи означає це нову тенденцію в міжнародній політиці РФ – в тому числі її готовність говорити на мові сили з найближчими сусідами і союзниками?» [17].

«Понад 60 відсотків українців не хочуть воювати з Росією через дамби. Стільки ж впевнені, що проблема «вирішиться сама собою». Серед пропонованих варіантів: «дамбу зруйнує перший шторм» і «потоне в виритому біля Тузли каналі». Поки ж «на передовій» виявилось 30 сімей, що живуть на Косі. Їх права вирішила захистити Українська народна самооборона (УНСО). Вона влаштовує пікети в Києві і Львові біля російського посольства і генконсульства. Представники УНСО будують символічні дамби і виставляють плакати: «До розстрілу російських робітників українськими прикордонниками залишився один метр» [12].

Сьоме. Переконавання, що Північноатлантичний Альянс не надасть Україні необхідної допомоги.

«Незалежна держава сприйняла будівництво дамби як посягання на свій суверенітет. Леонід Кучма, якого тоді вже Захід готував до ганебного догляду, пригрозив Росії звернутися за допомогою до НАТО. До звернення до Альянсу не дійшло, до того ж натовці не дуже підтримали незалежну державу. Навряд чи вони вступили б у військовий конфлікт з РФ через спірну територію» [12].

«У міру розвитку конфлікту на нього звернули увагу міжнародні організації. При цьому всі зарубіжні партнери, на допомогу яких в разі збройного зіткнення в Керченській протоці сподівалася Україна, відповіли Києву відмовою. Після генсека НАТО Джорджа Робертсона Кучму розчарував посол США на Україні Джон Гербст: «Наша позиція ясна – ми виступаємо за територіальну цілісність України. Але ми підтримуємо добрі стосунки з Росією і сподіваємося, що дві держави можуть шляхом мирних переговорів вийти з ситуації» [18].

Як відомо, під час конфлікту, МО України було змушене збільшити кількість військ у зоні протистояння. Ось як прокоментував цю ситуацію Д. Rogozin: «...Брязкати зброєю своєю проржавілою і лякати сьогодні Росію збройним конфліктом з приводу питання, яке повинно бути предметом вивчення виключно тільки дипломатів, а також фахівців в області морського права, я вважаю, що *це безвідповідальна річ, це чистої води кон'юнктурищина*, це спроба підтягти штани у влади, яка стає все менше і менше популярною, заробити дешеві окуляри, плюс ще на свою сторону поставити інертно налаштовану *антиросійські натовську Європу*, тобто коротше кажучи, *це спроба ініціювати конфлікт з Росією* якого, насправді, не буде, я абсолютно переконаний»[9].

Разом з тим генерал-лейтенант Ігор Воронченко коментує ці події так: «...Я пам'ятаю, як росіяни насипали косу – по 700–800 машин в день. Але мало хто знає, що відбувалося на тій стороні, пише автор. – «А там, в Новоросійську проводилися тактичні навчання сьомої парашутно-десантної дивізії ВДВ. Ми готові були відбивати агресію, тому що там проводилися командно-штабні навчання, практичні заходи щодо підвищення боєздатності дивізії. Був наготові і Темрюкський батальйон морської піхоти, російські прикордонники нахабно кидали якір в наших водах» [2].

В контексті дослідження інформаційних «вбросів» заслуговує на увагу стаття оглядача «Независимой газетъ» Володимира Мухіна «Виртуально-реальная Крымская война», що побачила світ 23 жовтня 2009 року. Автор

описує задум та хід навчань 25 окремої повітряно-десантної бригади, яка, на його думку, «укомплектована мешканцями західних областей України, які мають досвід наведення порядку у гірняцьких селищах Західного Донбасу». Тільки наразі легендою навчань є наведення порядку у Східному Криму. Передбачається, що місцеве населення підтримує «ворога». Автор наводить слова військового експерта з Севастополя, капітана першого рангу Володимира Пасякіна про те, що в Криму і Східній Україні населення симпатизує Росії. «Це можна назвати сепаратизмом. Але Москва в цьому не винна. Сепаратистські настрої в Україні, особливо на Сході, де живе російськомовне населення, загострилися у зв'язку з економічною кризою, яка охопила Україну більше, ніж інші країни світу. Це, по-перше. По-друге, симпатії до Росії посилюються у тих, хто незадоволений прозахідною політикою української влади», – говорить офіцер. Свої висновки він підтверджує тим, що населення України, більша половина якої вважає рідною російську мову, не може вільно дивитися російськомовні телеканали, навчатися в російськомовних школах. Населення, 80% якого говорить «ні» вступу України в НАТО, не сприймає курс Ющенка на входження до альянсу. Ветерани Великої Вітчизняної війни в Україні не можуть пробачити президенту його укази щодо прославлення УПА, яка допомагала фашистам. «І це реальні суперечності. Цілком зрозуміло, що частина населення, що живе на Заході України, симпатизує нинішньому президенту та іншим прозахідним лідерам. Але ця проблема не залежить ні від Ющенка, ні від Росії», – підсумовує Володимир Пасякін [16].

Висновки. Як слушно зауважив В. Горбулін: «Коли в 1991 Україна стала незалежною в результаті розпаду СРСР, це спочатку розглядалося і досі розглядається російською елітою як прикре історичне «непорозуміння», яке слід виправити якомога швидше» [20]. На підтвердження цих слів наведемо думку російського політолога Ігоря Буніна, директора фонду «Центр політичних технологій» щодо подій навколо острова Коса Тузла: «У передвиборних умовах усі політичні сили в Україні змушені підключитися

до якоїсь кампанії, спрямованої на захист української ідентичності. З моєї точки зору, ми трошки прогавили цей процес. Україна перетворюється на реальну державу, зі своїми кордонами, зі своєю ідентичністю, зі своїми цінностями. І в такій ситуації поблажливе ставлення до України треба міняти» [17].

Аналіз наведених матеріалів переконливо свідчить, що у згаданий період часу Російською Федерацією була розгорнута інформаційно-пропагандистська кампанія з метою фальсифікації історичних фактів, формування негативної думки про керівництво та політичну еліту України, дискредитації української армії. Okремо слід вказати на застосування образливої риторики на адресу політичних партій та рухів України. Відповідні дії українських мас-медіа були невпевненими та нерішучими й обмежувались лише публікаціями з офіційних сайтів державних органів влади і управління.

1. Росія готувалася до захоплення Криму з 1991 року: звернення Президента України щодо другої річниці початку спротиву російській окупації Криму. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-shodo-drugoyi-richnici-pochatku-sproiti-36799>.
2. Генерал-лейтенант Ігор Воронченко: «Захоплення Криму почалося в 2003 році з конфлікту на Тузлі». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrmilitary.com/2016/02/zakhvat-krymanachalsya-v-2003-godu-s-konflikta-na-tuzle.html>.
3. *Острійчук О.* Історико-правовий аспект приналежності острова Тузла. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.poltava.ua/index.php?id=aktualn-pitannya-yuridichno-tematiki>.
4. *Льченко А.П.* Україна – не Росія: роль Л.Д. Кучми у вирішенні російсько-українського конфлікту навколо острова Тузла / А.П. Льченко // Інтелігенція і влада. – вип. 29. – С. 203–209.
5. *Синельников О.* Политический спорт стал сценарием мюзикла / О. Синельников// Независимая газета. – 2003. – 27 октября.
6. Парламентські слухання: Українсько-російські відносини: сучасний стан та перспективи 22 жовтня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://static.rada.gov.ua/zakon/skl4/par_sl/sl221003.htm.

7. Головний радник МЗС України: документів про приналежність Тузли до Росії не існує. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine>.
8. Кучма готовится к войне // Независимая газета. – 2003. – 22 октября.
9. Дмитрий Рогозин: «Тузла – наша. И Севастополь – наш»: прямой эфир радиостанции «Эхо Москвы» // Украинская правда. – 2003. – 23 октября.
10. Соціологічне опитування щодо подій навколо Тузли: архіви форумів Майдану. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://maidan.org.ua/arch/arch2003/1066666267.html>.
11. Десять лет назад Россия сдала Тузлу [Непокоренный Крым]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.freetavrida.org/?p=2369>
12. <http://www.kirimtatar.com/Press/tuzla/20031023.html>
13. *Игорь Серков*. Могу копать / И. Серков // Литературная газета. – 2003. – 23 октября.
14. Российская дамба у украинской границы: Специальный выпуск обзора российских СМИ.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kirimtatar.com/Press/tuzla/20031023.html>
15. *Светлана Степаненко*. Тузлу готовы защищать 27 тысяч украинских добровольцев / С. Степаненко // Время новостей. – 2003. – 23 октября. – 199 (874).
16. Второго Доманского не будет. Украина готова любыми средствами защищать свою территорию в Керченском проливе // Независимое военное обозрение. – 2003. – 23 октября.
17. Все умрем – но Тузлу не отдадим: опрос «Независимой газетъ». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ualberta.ca/~khineiko/NG_99_2003/1154307.htm.
18. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ng.ru/forum/forum3/topic38446/>
19. *Владимир Мухин*. Виртуально-реальная крымская война: Легенда нынешних учений – наведение порядка в Восточном Крыму / В. Мухин. – Независимая газета. – 2009. – 23 октября.
20. *В. Горбулин*. Ко второй годовщине российской агрессии против Украины / В. Горбулин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cripo.com.ua/?sect_id=3&aid=208398

Надійшла до редколегії 28.02.2016 р.

Рецензент: *В.В. Гулай*, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної інформації, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів.

Гапеева О.Л.

ИНФОРМАЦИОННО-ПРОПАГАНДИСТСКАЯ КАМПАНИЯ РОССИИ ПРОТИВ УКРАИНЫ ВО ВРЕМЯ КОНФЛИКТА НА ОСТРОВЕ КОСА ТУЗЛА В 2003 ГОДУ

Российско-украинский конфликт на острове Коса Тузла относится к недостаточно изученным проблемным вопросам новейшей истории Украины. Историография этой проблематики представлена отдельными научными студиями. Отсутствуют фундаментальные исследования по информационно-пропагандистской деятельности Российской Федерации в указанный период времени.

На основании изучения документальных источников автором выделены семь основных направлений, по которым осуществлялось освещение конфликта в российских СМИ, что подтверждается соответствующими публикациями. Доказано, что в российских СМИ была развернута информационно-пропагандистская кампания, направленная на формирование негативного общественного мнения относительно украинского государства.

Ключевые слова: остров Коса Тузла, политико-дипломатические методы, полуостров Крым, информационно-пропагандистская кампания.

Гапеева О.

INFORMATION-PROPAGATION CAMPAIGN FROM RUSSIA AGAINST UKRAINE DURING THE CONFLICT ON ISLAND KOSA TUZLA IN 2003

Ukrainian-Russian conflict on the island of Tuzla belongs to insufficiently studied issues naynovitnoyi history of Ukraine. Historiography of problems presented by individual research studies, no research on soil advocacy of in the same period of time.

On the basis of documentary sources the author singled out seven main areas, which carried coverage of the conflict in the Russian media, as evidenced by the publication.

It is proved that the awareness-raising campaign aimed at the formation of negative public opinion concerning the Ukrainian government has been deployed in the Russian media.

Key words: Tuzla island, political and diplomatic methods, poluostriv Crimea advocacy.